

Oppdragsgiver: Miljødirektoratet
Oppdragsnavn: Naturfaglig registrering av skog 2018
Oppdragsnummer: 619665-01
Utarbeidet av: Rein Midteng
Oppdragsleder: Rein Midteng
Dato: 25.7.2019

NOTAT Store Rekke og Hølvatnet i Aurskog-Høland kommune, naturverdier

1. BAKGRUNN

Det er tilbudt til frivillig vern av skog arealer grensende mot to eksisterende naturreservat. Disse reservatene er Store Rekke i Aurskog-Høland kommune (<https://faktaark.naturbase.no/?id=VV00000779>) og Hølvatnet i Rømskog kommune (<https://faktaark.naturbase.no/?id=VV00000339>). Begge reservatet ble vernet i forbindelse med landsplanen for vern av våtmark, mens Hølvatnet i 2008 ble utvidet med skog og myrområder etter en avtale mellom grunneierne og staten om frivillig skogvern.

I 2009 (http://lager.biofokus.no/omraadebeskrivelser/Frivilligvern2009_StoreRekke-Hoelvannet.pdf) ble 11 112 dekar tilbudt og registrert som utvidelse av de to reservatene som ville ha knyttet til to reservatene sammen til én enhet. Staten takket den gang nei til tilbudet. Siden har det tilkommet ny kunnskap om skogtilstand og verneverdier i områdene øst for Glomma (Hyllen, G. m.fl.2018) gjennom en sammenligning av skogtilstand i regionen mot nasjonale resultater av skogtilstand hentet fra Landsskogtakseringen. Hovedkonklusjonen i denne er at det er lite eldre skog tilbake i regionen.

I 2018 tilbudte grunneier ett areal på 10 500 dekar til frivillig vern og med aksept for at tilbudt areal kan benyttes til kontrollert brenning. Dette forholdet var nytt i forhold til tilbudet i 2009, og da det er en stor nasjonal mangel på brent skog i Norge, er dette et interessant forhold som miljømyndighetene ønsker å få vurdert.

I 2019 (Rolstad, J. & Storaunet, K. O. 2019), ble det ferdigstilt en rapport over registrering av brannhistorikk og en vurdering av egnethet for naturvern-brenning for det tilbudte arealet.

2. INNHOLD

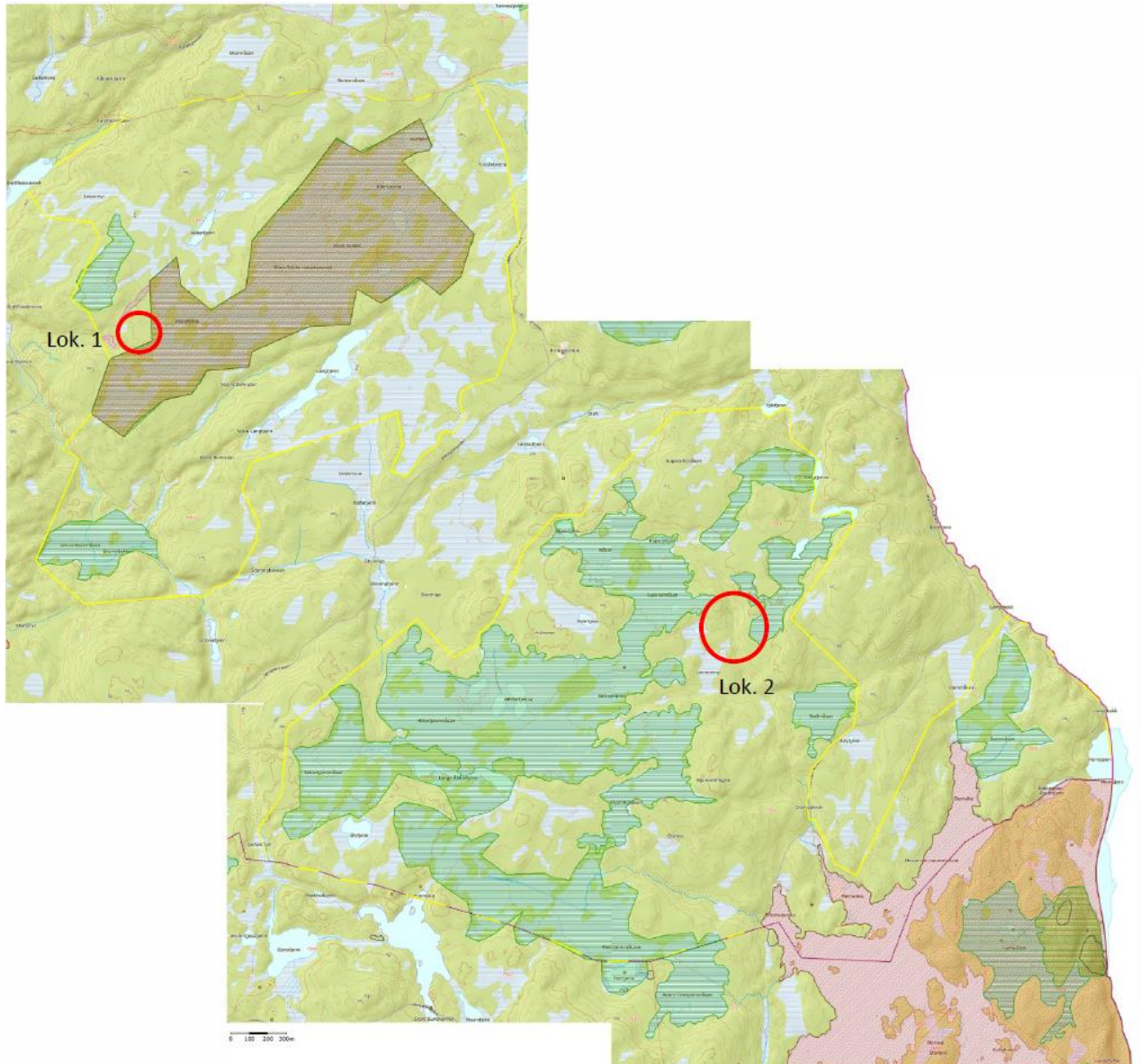
Dette notatet vurderer følgende:

- a) De naturfaglige naturverdiene til tilbudt areal pr idag
- b) Det naturfaglige potensialet det tilbudte areal vil få gjennom kontrollert brenning

Da naturtilstanden og naturgrunnlaget er meget likt, vurderes de to områdene samlet, selv om de to områdene er fysisk atskilt grunnet ny hogster utført mellom 2009 og 2018.

3. KUNNSKAPSGRUNNLAGET

Kunnskapsgrunnlaget for verdivurderingen er naturfaglig rapport i fra 2009, egen befaring på barmark 12.11.2018 i Store Rekke og fellesbefaring 24.6.2019 i begge områder. Videre er det benyttet data fra Naturbase, Artskart, skriftlige rapporter samt personlig meddelelser.

Figur 1. Tilbudt areal ligger innenfor gule steker. Eksisterende reservat ses i nedre høyre bildekant, mens områder hvor treprøver etter brann er tatt er vist med rødt. Kart hentet fra Rolstad & Storaunet sin rapport.

4. VERDIVURDERING

4.1. De naturfaglige naturverdiene til tilbudt areal pr idag

Naturverdiene til tilbudt areal er knyttet til skogverdier og myrverdier, inkludert verdier for våtmarksfugl.

Skogverdier

I stor grad er informasjon i fra naturfaglig rapport fra 2009 fortsatt gjeldende for tilbudt areal. Følgende i fra rapporten gir en god beskrivelse av de faktiske forhold: «Området har skog- og naturmiljøer som er typiske for de fattigste delene av de sørboreale partiene av Hedmark, de østre delene av Akershus, samt de nordøstlige delene av Østfold, med en mosaikk mellom furu- og barblandingsskog på midle og dårlige boniteter mellom store nedbørsmyrer. Furu er det dominerende treslaget i området og ren granskog finnes kun i enkelte fuktigere nordhellinger, samt langs bekker og i forsengkninger. Den eldre furuskogen er stort sett énssjiktet med bestand i alderen fra 80 til 150 år og grove, biologiske gamle furutrær mangler. Mye av arealer består av ensaldret og kulturpreget furuskog på rundt 80 år. Langs noen fuktige forsengkninger og langs bekker kommer ren granskog av fuktig utforming inn. I kjerneområde (KO) 1, 4 og 5 finns det en del grove og gamle osper. Gamle furugadder med spor etter historiske branner i form av kull og brannlyrer finnes spredt i hele området. I verneforslaget er død ved av gran til en viss grad tilstedeværende i flere av kjerneområdene, men arealene er små, befinner seg langt fra hverandre og konsentrasjonene med læger er heller ikke særlig høye. Boreal lauvskog i form av gamle osper finns det også fragmenter av i tre av kjerneområdene». Det vises for øvrig til rapporten for nærmere beskrivelse av området. For Store Rekke så var inntrykket i fra befaringen i 2018, at furua er naturlig forynget fra gjensatte frøtrær etter hogst, mens det noe begrensa som finnes av rene granbestand er planta. Grana som ikke er planta i rene bestand, virker være naturlig forynget.

Figur 2. Området domineres i stor grad av furudominert barblandingskog.

Figur 3. I forsenkninger øker innslaget av gran. Furuskogen er oftest halvgammel, stedvis noe eldre, med enkelte gamle overstandere som har fungert som frøtrær. I de noe mer produktive og grandominerte områdene, finnes en del halvgamle plantefelt. Store Rekke.

Figur 4. Et trolig planta bestand av gran. Store Rekke.

Figur 5. Gammel overstander som har fungert som frøttre. På de svakeste bonitetene er skogen gjennomgående svakt eldre naturlig forynget. Store Rekke.

Figur 6. Småvokst men eldre furuskog på lav bonitet dominerer ofte på myrholmene i de sentrale deler av Store Rekke. Herskende trær har ofte dimensjoner på 10-20 cm bhd. Spredt finnes litt småstammet dødved etter vindfellinger. Enkelte steder finnes litt småvokst kelogadd, helst langs myrkanter.

Figur 7. Flersjiktet og nokså gammel barblandingskog nordvest for Stålmåsan i Hølvatnet. Her var en del småstammet eldre dødved, mest sannsynlig dannet fra eldre skogbranner (brannlyrer ble observert på enkelte levende furuer).

På befaringene ble det i liten grad gjort observasjoner som tilfører nye data i forhold til tidligere rapport. Eneste var et par funn av gubbeskjegg (NT) som er fåtallig funnet i kommunen, samt ett funn av lys brannstubbela (VU) ved Store Rekke på brent furuved. Funnet var for øvrig første kjente funn fra kommunen. Arten er i Sverige (Kirppu pers med.) kun funnet på forkullet keloved av furu med opphav i fra branner på 1800-tallet eller eldre. Dvs. den etablerer seg bare på gammel kjerneved av kelofuru da kullet som dannes på annen furuved ramler av noe som gjør at arten ikke rekker etablere seg.

Figur 8. Lys brannstubbela (VU) på brent furugadd.

Konklusjon skogverdier: Tilbudt areal domineres av biologisk sett halvgammel skog som i hovedsak er naturlig forynget. Midlere og svakere boniteter dominerer. Skogen er oftest furudominert barblandingsskog på de noe bedre bonitetene, rein furuskog på de svakere mer grunnlendte eller myrlendte områdene, og stedvis grandominert på de beste bonitetene. Skogen er idag fattig på strukturer og elementer som dødved og biologisk gamle trær. Områdene representerer på en god måte skogtypene i åstraktene i østre deler av Akershus, søndre deler av Hedmark og nordre deler av Østfold. Naturverdiene i dag er begrensa, men hvor størrelse er en viktig kvalitet sammen med framtidig potensial for økt verdi. Slikt framtidig potensial er særlig knyttet til å kunne skape brannskog, men også (men på klart lengre sikt) til å utvikle dødved og grovere og eldre trær gjennom naturlig utvikling uten brann.

Overnevnte region har få verneområder i skog, og det er lavt-meget lavt potensial å finne såpass store vernekandidater som dette i regionen, selv om området kun er gitt *-verdi. Det finnes riktignok et fåtall områder som i dag er regionalt verdifulle, men dette er oftest områder på 500-1500 dekar, og potensialet for å finne områder som pr. i dag er regionalt verdifulle, er begrensa, i alle fall over størrelse på 1000-1500 dekar.. Positivt er nærhet til eksisterende skogreservat, noe som medfører at arealkrevende naturskogsarter bedre kan få sikret dekket sine livskrav, på lang sikt.

Det ville være positivt om flere av kjerneområdene registrert i 2009 inkluderes i et ev. verneområde da flere av slike ikke er hogd og grenser opp mot tilbudt areal.

Myrverdier

Innenfor begge tilbudsområdene, er det flere større og mindre myrer. Disse er:

Område	Navn	Faktaark	Dekar	Type	Verdi
Store Rekke	Brattfoss-mosen	https://faktaark.naturbase.no/?id=BN00066235	75	Intakt lavlandsmyr i innlandet, utforming -	B
Store Rekke	Graverbekk-mosen	https://faktaark.naturbase.no/?id=BN00066242	136	Intakt lavlandsmyr i innlandet, utforming -	B
Høl-vatnet	Myrer ved Hillertjenna	https://faktaark.naturbase.no/?id=BN00113569	1310	Intakt lavlandsmyr i innlandet, utforming velutviklet høgmyr	A
Høl-vatnet	Kaperal-mosen	https://faktaark.naturbase.no/?id=BN00066238	110	Intakt lavlandsmyr i innlandet, utforming -	B
Høl-vatnet	Langtjenn måsan	https://faktaark.naturbase.no/?id=BN00066239	128	Intakt lavlandsmyr i innlandet, utforming Velutviklet høgmyr	A

Høl- vatnet	Stallmåsan	https://faktaark.naturbase.no/?id=BN00066277	73	Intakt lavlandsmyr i innlandet, utforming Velutviklet høgmyr	A
Høl- vatnet	Hornsjø- mosen	https://faktaark.naturbase.no/?id=BN00066244	170	Intakt lavlandsmyr i innlandet, utforming -	B

Myrene er registrert av NTNU basert på satellitt og flybildetolkning (<https://www.ntnu.no/documents/10476/1262347829/2015-3+Rapport+-+h%C3%B8gmyr+flybilder.pdf>). Det er ikke gjort barmarksbefaringer. Enkelte av myrene er tidligere undersøkt i forbindelse med med den nasjonale verneplanen for myr og den nasjonale verneplanen for våtmark. Ved sjekk mot flybilder i 2019 (flybilder fra 2015), virker det ikke som myrene er påvirket av grøftinger etter at rapporten ble publisert i 2015 hvor eldre flybilder enn 2015 ble benyttet. Nyere grøftinger er heller ikke observert på befaringene.

Verdiene i myrene er særlig knyttet til at de fleste er eller trolig er høgmyrer. Disse er ikke eller i begrensa grad påvirket av tidligere grøftinger, noe som er årsaken til at det er verdisatt som viktige-B eller svært viktig-A. Det er uten tvil en viktig regional konsentrasjon av viktige myrlokalteter innenfor tilbudt areal. Tilbudt areal har derfor utvilsomt høye verneverdier knyttet til myr.

Når det gjelder ornitologiske verdier, så er særlig større myrområder, og spesielt de som har mindre tjern og putter, viktig for våtmarksfugl. På enkelte av myrene finnes det nyere observasjoner av *sørlig heilo* (Søgnen pers. med.). I boka «Guide til fuglelivet i Oslo og Akershus» fra 2001, omtales Hillertjerna i Hølvatnet-området med i hekketiden kan bl.a. følgende arter observeres «smålom, krikand, kvinand, trane, heilo (2-3 par), vipe». For Store Rekke sies det «smålom, trane, heilo (5-6 par), vipe (1 par). Observasjonene av heilo er trolig (jf. Søgnen pers. med.) sørlig heilo.

I følge <https://no.wikipedia.org/wiki/Heilo>, finnes heilo i to former eller underarter i Norge, vanlig heilo (nordlig, alpin) og sørlig heilo. Den sørlige formen hekker bare på Jæren og Lista, samt på større åpne myrer sørøst i Akershus og Østfold. Den sørlige underarten, har mye mindre svart i strupe og bryst (<https://ottarp.blogspot.com/2013/03/heilo-pluvialis-apricaria-eurasian.html>). Sørlig heilo er ikke rødlistet da den ikke er skilt ut som egen art, men bør ha forvaltningsrelevans da utbredelse og utseende skiller seg fra vanlig heilo. Smålom og trane er også forekommende på flere av myrene (Artskart), og kanskje også storspove (Søgnen pers.med.)

Figur 9. Store Rekke. Nedbørsmyrer dominerer myrområdene i tilbudt areal.

4.2. Framtidig verdier

Brannverdier

I Rolstad sin rapport, heter det bl.a. at:

«Naturfaglig egner områdene seg godt for lavintensive branner på furumark, men slik verneforslaget er avgrenset er det mindre egnet til å skape laubrenner på mer frodige marktyper. Det er også uheldig at flere tidligere registrerte kjerneområder med gammel lauskog enten er hogd eller er holdt utenfor det aktuelle avgrensede området.» Videre i rapporten sies det at «Naturvernrensning deles vanligvis inn i furubrenner og laubrenner: Furubrenner karakteriseres av lavintensive bakkebranner i furu- og barblandingsskoger på fattige vegetasjonstyper, mens laubrenner betegner mer intensive branner på bedre boniteter der mye av humusen og deler av kronesjiktet brennes opp. Furubrenner resulterer oftest i en flersjiktet furuskog med innslag av bjørk, mens laubrenner etterfølges av en suksisjon av nordlige lauvtrær (osp, bjørk og selje) som over tid utkonkurreres av skyggetålende gran. Slike eldre lauksuksesjoner er viktige biotoper for insekter, sopp og fugl (særlig hakkespetter). I norske skoger har skogbrann blitt effektivt bekjempet i 150-200 år. Laubrenner er derfor så godt som fraværende, og furubrenner av en viss størrelse er svært sjeldent. (...) Vi konkluderer derfor med at både furubrenner og laubrenner har vært viktige i disse skogstraktene (...) Flere naturfaglige momenter peker imidlertid i negativ retning når det gjelder egnethet. (1) Selv om det enkeltvis finnes gamle furutrær (2-300 år) er det få delområder med biologisk gammel skog. Flybilder fra 1960-tallet viser at store deler av området på den tiden var sterkt uthogd, særlig på middels til god bonitet. Disse arealene er nå bevokst med 50-70 år gammel kulturskog. Dette medfører at det vil ta lang tid før skogen får den naturlige aldersvariasjonen som karakteriserer brannpåvirket furuskog. (2) Det er få områder med middelalder og gammel osp. Tre kjerneområder med eldre ospetrær kartlagt i 2009 er enten nylig hogd (kjerneområde 5) eller de ligger utenfor grensen for foreslått vern i dag (kjerneområde 1 og 3, Rolstad 2009). Disse burde vært inkludert i forslaget med tanke på fremtidig laubrenner. (3) Store deler av arealene på bedre boniteter ligger i dag utenfor verneforslaget. Selv om disse randområdene

hovedsakelig utgjøres av kulturskog eller hogstflater er det ønskelig at disse områdene inkluderes i verneområdet for å kunne anlegge naturvernbranner som kan skape framtidige lauvbrenner. (4) Et 5-800 m belte langs veien inn til Krokvannsheia er tatt ut av verneforslaget fra 2009 og deler derfor området i to delområder. Dette omfatter bl.a. det hogde kjerneområde 5 der det fremdeles står rester etter den opprinnelige lauvskogen. Dette er uheldig med tanke på avgrensning av planlagte branner med risiko for spredning til ikke-vernet areal. Dette sentrale området inneholder også noe mer produktiv skog. (5) Det samme gjelder en liten teig i Rømskog kommune sør for det tilbudte område (kjerneområde 6) som inneholder gammel produktiv skog i kanten av Hølvannet, noe som beredskapsmessig er praktisk med tanke på nærhet til vannkilde».

Det gjøres ikke i mitt notat noen videre vurderinger av området potensial som brannområde, men det bør sies at man ved brann bokstavelig talt over natten kan skape viktige naturverdier i form av brent mark, brent dødved og potensielt foryngelser av løv og furu. Det er en stor mangel på brannskog i Norge (jf. rødlista for arter), og etablering av brannreservatet er en kritisk mangel i dagens skogvern. For å danne løvbrenner, vil det etter brann i mer produktive og fuktige områder, mest sannsynlig være nødvendig å gjerde inn areal slik at ikke hjortevilt spiser opp slik foryngelse. Det kan her vises til hvordan man gjør slikt i Sverige (<http://www.lifetaiga.se/>). I tillegg nevnes at det bør vurderes å unngå å brenne myrkanter da det her ofte er et høyere innslag av furugadd og dermed kontinuitetselementer enn ellers i skoglandskapet. Det er mindre kunnskap om brenning av myr og ev. arter som favoriseres av dette, men trolig er det ikke arter som er avhengig av brann på myrer grunnet at myrer i klart sjeldnere grad enn skog brenner. Generelt sett bør man (jf. også Sverige), unngå å brenne opp det begrensa som finnes av eldre dødved, for slik ikke ødelegge livsmiljøene til arter knyttet til slikt samt at kontinuiteten i stående dødved ikke reduseres.

5. KILDER

5.1. Skriftlige kilder

Dale, S. m.fl. Guide til fuglelivet i Oslo og Akershus.

Hylen, G. m.fl. 2018. Skogtilstand og verneverdier i områdene øst for Glomma -sammenlignet med regionale og nasjonale resultater.

Rolstad, E. 2009. Store Rekke/Hølvannet. Rapport og vurdering av naturverdier.

Rolstad, J. & Storaunet, K. O. 2019. Brannhistorikk i foreslått verneområde Store Rekke/Hølvannet, Aurskog-Høland. - Notat, NIBIO, Ås.

5.2. Internettkilder

Artskart, <https://artskart.artsdatabanken.no>

Naturbase, naturbase.no

<http://www.lifetaiga.se>

5.3. Muntlige kilder

Svein M. Søgner

Sebastian Kirppu